

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Diluuntur obiectiones quædam aduersus nostram sententiam. disput. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Genesi contra Manichæos fuerat secutus, & quam lib. 12. confessionum c. 8. & nonnullis antecedentibus, & sequentibus capitibus refert, nempe creasse Deum prius materiam informem, & ex illa postea fuisse fabricatum mundum visibilem, quin & fuisse amaritudines, quæ pacem & caritatem conturbabant, quas ille sedare conatur. Tandem c. 29. explicatis variis modis, quibus aliquid potest dici factum prius alio, ait, dici posse Deum fecisse mundum ex materia informi, non quidem prius tempore, sed prius natura, iuxta modum quem disputatione 1. de mente Augustini explicauimus: quo pacto, inquit, dicere possimus, cantum fieri ex sono, non quidem quasi sonus, ex quo fit cantus, tempore cantum antecedit, sed quia prius natura est esse sonum, quam dearticulationem & numeros cantus in se habeat. Atque hanc postea opinionem amplexus est in libr. de Genesi ad litteram, ut disputatione 1. copiosè ostendimus. Quare hæc sola, quam vltimò est amplexatus, censenda est opinio Augustini, nempe quòd informitas materiae, non tempore, sed natura solum antecesserit mundum visibilem, quam Eucherius, & alij sunt secuti.

Abulsi, Cathar. & aliorum sententia.

Alij dixerunt, Deum in principio creasse solum cælum empyreum, & materiam in formem, ex qua reliqua postea sit fabricata, eamque nomine terræ & abyssi fuisse à Moysè significatam. Abulensis, & Ambrosius Catharinus hanc sententiam amplectuntur, sed volunt materiam illam non omni forma substantiali fuisse spoliatam, sed habuisse formam corporcitatis, fuisseque indifferentem ad teliquas formas suscipiendas. Quæ sententia Lyrano non displicet.

Marfilij, & aliorum opinio.

Alij asseruerunt, Deum in principio creasse corpora omnia cælestia, & materiam verò elementorum produxisse ex utraque omni forma substantiali & accidentaria, præter extensionem. Hæc sententia Marfilio placet in 2. q. 8. a. 2. & Gabrieli in eodem 2. d. 12. q. 1. & 2. non displicet.

Magistri & Hugonis sententia.

Alij voluerunt, Deum produxisse à principio cælum solum empyreum, & materiam continentem commixtionem quandam quatuor elementorum, similem chao poetarum, antiquorumque philosophorum, in qua eo modo elementa dilitererent, quo in luto, terra & aqua in eo commixta, hæcque appellant materiam informem, quòd nondum pulchram & apertam formarum pulchritudinem habeat. Ita Magister in 2. partim dist. 2. & partim dist. 12. In eademque sententia fuit Hugo de Sancto Victore.

Opinio de materia informi resoluatur.

Ex dictis disputatione 2. constat, has omnes opiniones explodendas esse. Sine vlla enim legitima ratione inhectunt Scripturam sacram ad peregrinos, minimèque cum illa consentientes sensus, dum voces illas, *cælum, terram, abyssum, & aquas*, à sua legitima significatione tantopere extrahunt, ut non res ipsas, ad quas significandas fuerunt impositæ, sed materiam informem, chadisque significent, ut interim alia absurda omittant, quæ ex eadem interpretatione sequuntur. Adde Concilium Lateranense cap. Firmius, de summa Trinitate & fide Catholica definitiisse, *Deum ab initio temporis simul utramque de nihilo condidisse creaturam, angelicam & mundanam*: materia autem informis non dicitur mundana creatura, hoc est, corporeus mundus. Accedit, quòd iuxta opiniones illas non traditur Genes. 1. quando producta fuerit terra & aqua. Basiliius homilia 2. Hexaëmeron veritatis deprauatores, non suam mentem accommodantes Scripturæ, sed ad suam voluntatem mentem Scripturarum trahentem.

Molina in D. Thom.

tes, ac peruerentes, eos appellat, qui illis verbis Genes. 1. *Terra autem erat inanis & vacua*, intelligunt materiam informem.

Ad primum arg. partem aduersa.

Ad testimonium ergo illud Sap. 11. dicendum est, *Deum ex materia inuisa*, hoc est, ex terra inani & vacua, carenteque proinde pulchritudinis forma, quam postea consecuta est, atque ex aquis, dum tenebræ erant super faciem abyssi, neutrumque elementum videri poterat, produxisse orbem terræ, hoc est superficiem terræ, quam tertia die discooperuit ac eleuauit super aquas, & ea quæ super eam superficiem sunt. Neque enim sola animalia & plantas produxit Deus ex his duobus elementis, sed etiam superficiem ipsam terræ, quam discooperuit, quæque magna ex parte corporibus mixtis interioribus & exterioribus (ut ex faxis & mineralibus constat) repleta est, produxit tertia die ex terræ elemento, quod in sua puritate antea condiderat. Sensus ergo testimonij citati est, non minus potens erat manus tuas intrinsece in homines, de quibus est sermo, multitudinem ororum ac leonum, qui illos perderent, quam à principio fuerit, ad creandum omnia orbis terrarum ambui contenta ex materia illa inuisa, vacua, & incomposita, quam simul cum cælo empyreo creauit. Alij exponunt testimonium illud de materia prima, quæ suapte natura est inuisa, ex qua corpora omnia producta sunt, non quidem tamquam ex re quæ per motam temporalem præexistit, sed tamquam ex parte eorum atque subiecto formæ, quæ etiam constant.

Ad testimonium Pauli dicendum est nomine aptationis sæculorum, nõ intelligi creationem de nihilo, ut verbum ipsum aptare, eaque, quæ Paulus subiungit, aperte sonant, sed digestionem, coordinationem, ac compositionem sæculorum ex materia terræ & aquæ, quæ à principio Deus vnâ cum cælo empyreo condiderat. Creatis enim cælo, terra, & aquis, dixit Deus, *fiat lux, & facta est lux, fiat firmamentum, congregentur aquæ in locum unum & appareat arida, fiant luminaria*, &c. ut Genesios 1. habetur, ad idque in eo testimonio alludit Paulus. Sensus ergo est: Fide intelligimus aptata sæcula Verbo Dei, ex materia videlicet terra & aquæ, quæ, quando tenebræ erant super faciem abyssi, videri non poterant, ut ex rebus ea ratione inuisibilibus, visibilia atque pulcherrima fierent, qualis est fabrica tota huius mundi, quæ oculis nostris conspicitur.

Ad secundam.

DISPUTATIO V.

Diluuntur obiectiones aliquot aduersus nostram sententiam.

Hucusque tribus disputationibus præcedentibus ostendimus, Deum à principio solum creasse cælum empyreum, terram, & aquas, ex aquisque fuisse fabricata cætera simplicia corpora, etiam cælestes omnes orbis mobiles.

Quæret primò aliquis, cur in materiam cælo, aëris, & ignis produxerit Deus potius aquam, quam quoduis aliud corpus simplex? Dicendum est non debuisse in primis producere corpus aliquod cæleste, ex quo reliqua simplicia corpora produceret: eo quòd corpus, ex quo alia sint producenda, debeat corrumpi, ut alia ex eo generentur: corpus autè cæleste suapte natura est corruptionis expert. Inter reliqua verò corpora simplicia corruptioni obnoxia, nempe inter quatuor elementa, accommodatissimum omnium erat aqua: Tum quia si ad densitatem, perspicuitatem, & colorem, quem, dum illuminatur, nostris oculis exhibet, attendas, inuenies nullum

Dubitatio.

Solutio.

nullum magis ad corpora cœlestia accedere, quæ erant potissima, & maiora corpora, quæ ex illa tamquam ex materia erant producenda. Tum vel maxime quoniam cum aër, & ignis essent corpora multo rariora, quàm sint cœli (præsertim si ad solis, lunæ, cæterorumque astrorum densitatem spectes, quæ terræ comparatione tam ingentis sunt magnitudinis) sanè si interstitium totum inter cœlum empyreum & terram, aère aut igne fuisset repletum, indeque Deus produceret postea orbis cœlestes, necesse fuisset creare de nouo materiam: eò quòd materia aëris, aut ignis ad id non esset sufficiens. Cum etiam terra densior sit multo, quàm cætera simplicia sint, si interstitium totum, quod inter cœlum & terram continetur terra fuisset repletum, indeque Deus cœlos & alia corpora simplicia postea produceret, necessarium fuisset redigere in nihilum partem materiæ, quam produxisset. Vtrumque autè erat absurdum. Vt enim Deus post primam rerum de nihilo productionem seu per creationem presè sumptam, nullum completum ens de nouo creauit, iuxta illud Eccles. 18. *Qui vivit in æternum creauit omnia simul*: sic etiam numquam redegit quicquam in nihilum, nec id erat expediens, vt communis Doctõrum sententia affirmat. Quo fit, vt inter omnia corpora simplicia accommodatissimè fuerit aqua, quam in materiam ex qua reliqua conficeret, crearet.

Obiectio prima.

Deinde aduersus nostram sententiam aliquis obicit. In primis, ex ea sequi cœlum esse generabile, imò de facto productum fuisse à Deo non per creationem presè sumptam, sed per generationem ex materia aquæ præexistente tamquam & subiecto: contrarium autem docent Aristoteles, & philosophia ipsa.

Secunda. Materiam cœli distinguam à materia rerum sublunarium suadet. Primo.

Obicitur iam ex ea sequi, materiam cœli, & horum inferiorum esse eiusdem speciei: cuius contrarium nos ipsi 1. de cœlo cap. 3. quæst. 2. non solum doquimus, sed etiam sequentibus rationibus confirmauimus.

Prima, quoniam si materia cœli esset eiusdem speciei cum materia horum inferiorum, materia cœli esset in potentia ad formas horum inferiorum, & cum eis careat, esset illis priuata, ac proinde in cœlo esset priuatio, & appetitus ad formas horum inferiorum, vnde sequeretur, cœlum suapte natura esse corruptibile contra Aristotelis doctrinam, ac experientiam tot millium annorum. Maior seu sequela probatur, quia eo dato materia cœli respiceret transcendentaliter, ac essentialiter formam substantialem in commune tamquam suum actum adæquatum, & secundariò singulas substantiales formas sub forma substantiali in communi contentas. Nec satisfacit responsio Egidij dicentis, ad priuationem requiri, vt materia non informetur forma aliqua, quæ careat contrario. Non, inquam, responsio satisfacit, quoniam de ratione priuationis solum est, quod sit carentia formæ in subiecto apto eam formam recipere, quæ omnia conueniunt non existentia formæ horum inferiorum in materia cœli, si materia cœli eiusdem speciei sit cum materia horum inferiorum.

Secundo.

Secunda, si materia cœli, & materia horum inferiorum essent eiusdem speciei, sequeretur materiam rerum sublunarium esse in potetia ad formam cœli, & cum eam non habeat, eandem priuatam esse, ipsamque desiderare, quod est absurdum. Nec in re proposita locum habet responsio Egidij in præcedente argumento relato: quippe cum materia horum inferiorum informetur forma habente contrarium. Sequela verò probatur, quia eo dato, materia

A horum inferiorum respiciet primò, & tamquam actum sibi adæquatum formam substantialem in commune & secundariò singulas formas substantiales eius complexu contentas. Falitas verò consequentis ex eo est manifesta, quoniam tunc frustra natura talem appetitum nostræ materiæ impressisset, cum numquam naturaliter possit expleri. Præterea quoniam, vt probè notat Durandus, eo dato, confutandum esset dari aliquam potentiam passiuam naturalem, cui non responderet actiua naturalis, à qua de potentia ad actum posset reduci, id quod respicit vera philosophia.

B Ad primam obiectionem cõsistendum est, cœlum produci posse per generationem, non quidem naturalem, quæ ab agentibus naturalibus fiat, eo namque modo cœlum ingenerabile est & incorruptibile, idque solum probant rationes Arist. 1. de cœlo c. 3. sed per generationem supernaturalem, id est, diuinam virtute factam. Cum enim non habeat qualitates contrarias, nequit produci ab agente naturali per expulsionem alterius formæ, atque adeò per generationem naturalem. Cæterum cum materia cœli & horum inferiorum, vt postea ostendemus, sint eiusdem speciei, porit Deus optimus maximus se solo producere immediatè cœlum, aut de nihilo & per creationem presè sumptam, aut de materia præexistente per generationem supernaturalem, quæ Aristoteles minime cognouit. Atq; hoc posteriori modo, de materia aquæ productæ de facto omnes cœlestes orbis, qui sunt infra cœlum empyreum, vt Scriptura sacra Genes. 1. aperitissimè tradit.

Ad secundam dicendum est, nos eo in loco, cum nondum Scripturam sacram suis momentis attinuerimus, defendisse materiam cœli distinctam esse specie à materia horum inferiorum, eò quòd id quibusdam Aristotelis testimoniis, quæ eo loco citauimus, consonantius iudicauerimus, & quòd cæteris paribus in Diui Thomæ opinionibus, cuius doctrinam, vt tutiorem, vt plurimum profitemur, propendere consueuerimus, non verò quòd contrariam sententiam improbabilem censeremus. Quin potius, vt eo loco ostendimus, quæcumque argumenta sunt ad probandum materiam cœli distinctam esse specie à materia horum inferiorum, simili modo probant materias diuersorum cœlorum (si cœli specie sint distincti, vt eos distinctos esse prædicto loco ostendimus) distinctas esse specie: quod sanè durum admodum est. Præsertim cum, quemadmodum forme omnes rerum corruptibilium eundem modum informandi habent, nempe separabiliter à materia, quæ causa reddi solet, quare licet formæ horum inferiorum distinctæ sint inter se specie, nihilominus materia, quam informant, sit eiusdem speciei) sic etiam formæ cœlorum conueniant in eodem modo inseparabiliter informandi. Atque ab hoc argumento planè, nec sectatores Diui Thomæ se vnquam expediunt, nec nos loco citato sufficenter nos ipsos extricauimus. Quia tamen hoc loco non intendimus questionem illam physicam disputare, sed solum adducere, ac soluere rationes, quibus loco citato materiam cœli distinctam esse specie à materia horum inferiorum confirmauimus, eò quòd ex Scriptura sacra (cuius autoritas cæteris omnibus est anteponenda) aperte colligi arbitremur materiam cœlorum (si empyreum excipias, de quo contrarium probabiliter defendi posset) conuenire in specie cum materia rerum sublunarium, nihil ea de re addemus.

Ad primam igitur rationem, qua confirmauimus materiam cœli distinctam esse specie à materia horum inferiorum.

DISPUTATIO VI.

Expositio verborum, quibus Genesios 1. numerantur ea, que facta sunt ex nihilo.

In principio creavit Deus cælum & terram. Periodus hæc, quod attinet ad verbum illud, *In principio*, duobus aut tribus modis exponitur. Primò, ut idem sit dicere *in principio*, quòd in exordio: exordium verò duo includit, nempe quòd antea nihil creatum sit, alioquin creatio cæli & terræ non fuisset exordium initiumve creationis, & quòd creatio cæli & terræ non fuerit ab æterno, sed initium habuerit durationis. Hunc sensum intendit Augustinus 12. confessionum c. 20. & 28. iuncto c. 4. lib. 1. de Genesi ad literam, & ceteri Patres communiter: nec video cur dubitari debeat, quin illum Spiritus sanctus intenderit, siue alios simul intenderit, si de non. Quandoquidem verba ipsa in sua propriissima & legitima significatione, sine vlla violentia, extorsione, aut limitatione illum sonant. Porro quòd creatio cæli & terræ non solum in hoc sensu fuerit in principio, quasi nulla alia creatio illam antecesserit, sed etiam quia positivè habuit initium durationis, ita ut non fuerit ex æternitate, ex iis constat, quæ in ipso libro Genesios sequuntur: ab illo enim principio, in quo cæli & terra condita sunt, numerantur sex dies primi, & à sexto die computatur periodus vitæ Adam, &c. quòd autem est ab æterno, initium non habet durationis. Iuxta hunc sensum defendi non potest, angelos creatos esse ante cælum & terram.

Secundò exponitur, ut sit sensus: *In principio temporis creavit Deus cælum & terram.* Hæc tamè expositio restringit ac limitat, principium & exordium, in quo cælum & terra à Moyse narratur creata, ut sit initium temporis. Quòd si nullus motus corporis fuit interim dum *tenebræ erant super faciem abyssi*, ut videtur verisimile, faceretque contextus innuit, sanè nec fuit tempus, atque adeò exordium creationis cæli & terræ, non fuit in principio temporis veri, loquendo mathematicè, sed loquendo solum moraliter, morèque humano, prout id dici potest factum in initio temporis, quòd circa initium factum est. De hac re iam diximus disputatione prima, & suprâ quest. 61. art. 3. Disputatione tamen sequenti exponemus, in quo sensu verè dici potuit, in principio temporis, etiam mathematicè loquendo, creatum fuisse cælum Empyreum, terram, & aquas.

Tertia expositio est. *In principio*, id est, in Filio, seu per Filium, *creavit Deus Pater cælum & terram.* Hunc reconditum literalem sensum tradunt etiam Patres vna cum primo, duobusve præcedentibus, asserentes idem Scripturæ sacræ testimonium habere posse simul multos literales sensus ab Spiritu sancto intentos, ut q. 1. art. 10. disputa. 3. dictum est. Ita exponunt verba illa Origenes homilia 1. in Genesim, Hieronymus in questionibus in Genesim, Ambrosius lib. 1. Hexæmeron ca. 4. Augustinus 11. confess. cap. 9. & lib. 12. cap. 19. 20. & 28. Iunilius, Eucherius, Beda, & plerique alij, iuxta illud Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & illud ad Colossen. 1. in ipso creata sunt omnia.*

Creavit. Licet *creare*, Scholasticorum vsu, accipiat pro sola productione ex nihilo, in Scripturis tamen, & ab autoribus prophætanis sumitur pro quacumque productione. Inferius namque hoc ipso capite sic habetur, *Creavit Deus cete grandia*, cum tamen, non de nihilo, sed ex aquis ea produxerit. Et

Kkk 3 Tallius

horum inferiorum, concedenda est prima sequela, de privatione pro carentia formæ in subiecto de se apto ad eam suscipiendam, si daretur naturæ agens, quòd eam inducere posset, & expellere contrariam, neganda est verò secunda, inde videlicet sequi, cælum suapte natura esse corruptibile. Ad hoc enim, ut aliquod generabile sit & corruptibile generatione & corruptione, de qua locutus est Aristoteles, id non est satis, sed ulterius requiritur, ut forma illius qualitates aliis contrarias secum in materia patiatur, eaque tanquam dispositiones exigat, quorum neutrum continet formæ cæli. Unde ex eo, quòd materia cæli & horum inferiorum sit eiusdem speciei, non sequitur, cælum esse generabile & corruptibile generatione & corruptione naturali.

Secunda. Ad secundam concedenda est sequela, negari verò debet esse absurdum, materiæ horum inferiorum habere, vel privationem formæ cæli in sensu paulò ante explicato, vel appetitum ad formam cæli, qui per causas naturales, quæ materiæ horum inferiorum ad actum formæ cæli educere valeant, nõ possit expleri. Neque enim necesse est, ut naturalis appetitus, quòd prima materia desiderat primò formam substantialem in commune, possit in omnibus individuis materiæ, postquam iam informatur forma aliqua substantiali, satiari per causas naturales secundum totam latitudinem formarum, quas secundariò respicit. Eo enim ipso quòd vnumquodque individuum materiæ informatur forma corporis corruptibilis, nequit per causas naturales informari forma corporis incorruptibilis, & è contrario, eo ipso quòd informatur forma corporis incorruptibilis, nequit per causas naturales informari forma corporis corruptibilis. Nec id est aliquid absurdum. Etenim ut potentia, & appetitus naturalis, quem res alicuius speciei infimæ habet primò ad aliquid, quòd sub se multas species contineat, non sit frustra, satis est, si pro diversis individuis talis speciei infimæ satiatus sit quoad totam latitudinem specierum, quas secundariò respicit, nec necesse est, ut pro singulis individuis expleatur, explorive successivè possit per causas naturales. Neque enim potentia dicitur frustra si non reducat ad actum in singulis suis individuis, sed solum si ad actum non descendat in omnibus collectivè sumptis. Atque ita satisfactum est primæ probationi, per quam consequentis falsitas videbatur probari.

Tertia. Ad tertiam dicendum est, quando potentia aliqua passiva alicuius rei, pro diversis eius rei individuis reducta est iam ad actum, secundum totam latitudinem formarum, quas potest recipere, ut materia ab autore natura in fabrica huius universi reducta fuit ad actum formarum tam cælorum, quam horum inferiorum, nullum esse absurdum, si non detur causa activa naturalis, quæ illam secundum suam totam latitudinem possit de novo educere de potentia ad actum: ipsi enim aduersarij tenentur confiteri causam naturalem nullam dari, quæ de novo possit reducere potentiam materiæ cælestis ad actum formæ, quam respicit, sed satis esse, quòd illa in prima rerum constitutione fuerit ab autore nature in actum reducta. Eodémque modo nos dicimus, ut potentia aliqua passiva non sit frustra, cum non requiratur, ut ea in omnibus suis individuis ad actum reducat, necesse non esse dari potentiam activam naturalem, quæ materiæ horum inferiorum reducere ad cælestem actum possit, esto illa potentia passiva sit suapte natura eius susceptiva.

Molina in D. Thom.